

իւն անձին մէկը (Պոռտու գին կալծեանց
շուկային մէջը նստած, եւ Քնկերութիւն
ները իրենց նպատակին հասան... մէկը
խալաւ անհետացաւ, եւ մէկն ալ կործան
ման վրայ է իսկ միւսն ալ... տեսնենք
ինչպէս սրան կու գայ, կըսէ յ. Ս. ազգիս, մի
թէ հին բարձարոսաց բաճաւոր սուրը այս
միջոցները կ'գործածէր արդեօք, եւ հայոց
թէ քաղաքական եւ թէ կրօնական պակա
սութեան համար բողոքելու ատեննալ շատ
մը անձինք սա աստիճանին կ'հասնէին մի
թէ : Որեմն ուրախ եղիր Արծուիկդ,
եւ նամակէս աղազաւ ստորագրութիւն ու
գերով առնէս հրատարակել յօժարիր, որ
պէս զի արիւն լուսայ զաւան հեղինակ
ներ գրոյս եւ ստորագրութիւնները գնորդ,
ի ձեռն սրբազան առաջնորդնուս :
Արծեալ Առաջին 19ին Հան փողոցի
գլխաւ մէջը մի քանի հասարակաց մէջը
թէ մի տեղ, որ քաղաքը ժամարար տու
նը կ'պատկի անուս Կերթայ պատարագ
կ'ընէ : Եւ իսկ քահանային Կ'հաղորդեն
այս խօսքը, եւ նա Կ'ըսէ, ոչ քու առաջ
նորդ ոչ Պատրիարքը եւ ոչ Արամեղիսոյ
Կ'ձուլնմ, չեն ու գեր. քահանայութիւն չեն
աներ. եւն : Այս խօսքերը եւս Կը
հաղորդ են առաջնորդին, ձայն չ'հաներ : Ինչ
պէս որ միւսներուն եւս քանի անգամ պաշ
տօնական կերպիւ իմաց տրուեցաւ, բայց
չ'ըսեց մինչ այս փոփոխիկն ելաւ, եւ օրմալ
յատուկ ասոր վրայ պիտի ելնէ անշուշտ,
ինչպէս որ Կ'երեւի :
Երեսմբ պատու մեծեալ նամակիս կենդանու
թեան սգգասիրական յուսովը եւ վայելման
պոզոյ նորին յաճայր յամս :

Չեր ըստնորդաց մէկ քանիքը :

Սայ մեզ : Ինչ ժամանակի մէջ ենք :

Ինչպիսիքութիւն հայ հասարակու
թեանց եւ հասարակութեանց ընկերութեանց
վանայ այս ասոր պիտի նստալ հրատարա
կելով. յոռուջ կամ գլխի արժան էր իսր
հաղածութիւնը յաւելուլ մեզմէ սակայն
տեւն ընթերցող կըսուի ինքնին իսրհեւ : Եւ
համեմատելով բազմայ մեծ ոմանց վար
մանց մեկրկայ առաջնորդաց ուրիշ տեղեաց
ասո եղածն իր քիչ են, ամեն օր իր նախու

որազանին փառք տալու եւ, ի ասպուրա
կան, միթէ քան զայս լաւ եւս պիտի գըա
նես. մանաւանդ որ այսչափ կ'ըողքես ի
սող ալ չ'ունիս : Արծուիկի հրատարակու
թենէն Բնչ յոյս քիչ մի ալ անէ՞ք թշնա
մանք իմ գլխուս... : Այս մեք զԱսա
ուած աղաչենք եւ ազգի վիճակին հայելով
իսր. ողբը արտասուօք ողբանք « Բարձաւ
ի Հայաստանէն քահանայ խորհրդական.
եւ ուսուցող, վրդովեցաւ խաղաղութիւն.
արմատացաւ անկարգութիւն : Կ'կեղեցին
Հայաստանեայց իրթնացեալ ի բարեդար
գութեան բեմին. ի քաջէն զրկեալ հովուէ
եւ հովուակցէ... » :

« Արդապեաք տեմարք եւ ընդինք
նահաճք, անձամբ առեալ պատիւ եւ ոչ
Աստուծոյ կոչեցեալ արծաթով ընտրեալք
եւ ոչ հոգւով, ոսկեօք, նախանձուք.
Թողեալ զհեղութիւն, յորում Աստուած բը
նակի. եւ զայլք եղեալ զվերեանց հօս գի
շառելով... » :

« Իշխանք ազօտամբք, գողակց գողոց.
... աղահք, յախշտակողք, ոչխորհա
ւերք... » :

« Դողովդականք վէսք, ստահակք, մեծա
խօսք, անվաստակք, ալիցօղք, փրատակարք.
փախչողք ի ժառանգութիւն... »
Եւ վերջապէս « Բարձուն առ հասարակ
իրայ եւ ամօթոյ... » :

Այս օղբոց վիճակի մէջն է գրեթէ ա
մէն տեղ մեր Հայ. այլ ուրեմն որի հեա
կութիւնք, որի ն բողոքենք, « Ոչ գոյ, ոչ գոյ
ի ժամանակի յայսմիկ իշխան, մարգարէ եւ
առաջնորդ... » :

Օ Տէր աղաչենք. դեսպաղութիւն խնդ
րենք, եւ Տէր հանէ բարի Սշակո ի հուն
ձըս. եւ բարի հովիւ ի հօսս :

Միջեալ Հոկ. 10ին Ս. Բարդուղիմէոս տօնա
խմբութիւն լինելով, վանքիս Ս. վարժարան
հանդէս մի կ'առարեց ի պատիւ յիշատակի այն
անուհ բարեբաքաց, զորս գրուածեցին իւրա
քանչիւր անգամք իրենց զգացմանց եւ մտաց
համեմատ երգելով եւ ձառագրելով Եւհոյն Եղ
բաշրութեան նուիրելով, յորոց մինը հեռե
ւեայնէ. զոր Կ'հրատարակենք :

Նորարար

Հայաստանեայց սուրբ Եկեղեցին այսօր
 անկեղծ իւր անմահ բարերարաց յիշատակը,
 զոր մեր օրոքի վերայ ոսկի տառերով դրոշ-
 մած են Հայոց պատմութեան էջերը, Նր-
 կինքն անգամ իւր անմահ գունդերով զը-
 ւարթ եւ պայծառ կ'երեւի ի հանդիսի օղ-
 ջա, բայց Հայը կամ անոր մեծ մասը անըզ-
 գայ է այդ մասին։ Այս երկնաքաղաքա-
 ցի մարդիկներն են մեր սուրբ Պարգմա-
 նիչները, Հայոց գրականութեան լուսաւո-
 լիչները, որոց անուն ամէն Հայրենասիրաց
 քաղցր է լսել, եւ բերկրութիւն է նոցա
 յիշատակ Հայու զգայուն հասարակու-
 թեան, որք ի սրտէ կ'երեն զօրսաւ։ Վասնզի
 ասուք էին, որք Հայոց ձեռքէն բանած ի
 խաւարէ՝ գրականութեան լուսոյ շուղին
 մէջ առաջնորդեցին։ Սքա էին, որք
 հաստատուեցաւ նորահրաշ կապ մի ի մէջ
 Արարչին եւ Հայութեան։

Ընդեօք Հայ հասարակութիւն ինչ կ'ըզ-
 գար երբ եկեղեցիի կ'երթար ի փառաբա-
 նութիւն, Լուսուծոյ, Յունաց եւ Ասորոց
 կ'լսէր ու կ'երգէր միմիջանց երգերը, ո՛հ
 ցուալի միջոց։ այլ փառք այդ բարերա-
 րաց, փառք եւ Աստուծոյն, որով
 այսօր ազատ ենք այդ մասին։ . . .

Բերկիւնք, վասնզի այսօր գրականութիւն
 ի շուրջս մեր ծագկեալ է, եւ որոյ մէջ մեք
 ալ մտած կ'փայլենք։ բայց երախտագի-
 տութեան պարտաւորութիւն զգայուն օր-
 անքուն կ'ստիպէ ի ծանաչումն եւ ի յար-
 գանս նոցին։ Ճանաչել այս բարերարաց
 արքնութիւնք եւ վաստակ, յարգել եւ սի-
 բել նոցա սուրբ քրտինքները։ համբարելնո-
 ցա աստուածաբանի սուրբ նշխարները, որք
 ինչպէս այսօր իշխրման անշքութեամբ թաղ-
 ուած են, նոյնպէս են եւ Հայ հասարակու-
 թեան սրտից մէջ։

Մեծն Սահակ՝ որ ի կենդանութեան
 Հայու թշուառութեան վերայ շատ արատա-
 սուք թափեց եւ Հայութեան գլխը
 բարձր պահելու համար նախատանօք եւ ա-
 նարգանօք ի բանաս եւ յաքսորս մաշեցաւ։
 մեռաւ, հոգին մարմինէն բաժանեցաւ,
 բայց Հայու վերքեր նորա սրտէն, ոչ եր-
 րէք, եւ այսօր եւս կարծես նոյն սգոյ մէջ

ընկղմած կ'պառկի ի Տարօն յ'շտիշտ
 փոքր մատուռի մը ներքեւ։ Փառք հա-
 յոյ . . .

Մերօրոք՝ որոյ մասները յ'բարեկէն նը-
 պաստեալ ի պարծանս Հայութեան, Հայոց
 համար ենկնատուր տառեր դրոշմեցին, օ-
 լոյ ճակատի սուրբ քրտինքէն Հայու կեն-
 դառնութիւն կ'փայլէք։ այսօր մեռած, բայց
 իւր յիշատակը մեր օրոքի վերայ անմահ դը-
 րոշմուած, կ'հանգչի յ'յարարաւ յ'Հա-
 կան՝ անշքութեան մէջ։ Պարծանք Հա-
 յութեան . . .

Սոքոս Խորենացի բերթողահայր, որ
 Լեւոնքի մէջ իր յառաջագիծութեամբ
 պարծանք եղաւ Հայութեան, բեռնաւո-
 լիալ իբրեւ վաճառականը գարձաւ, բայց
 Հայը անգիտացաւ չ'մտնելն նորա վա-
 ճաք, մտնաւ տեղ թէ անարգեց, որոյ հա-
 մար ինքն ողբաց եւ ասաց « Ով յարգե-
 ցէ այսուհետեւ զմերս ուսումն », իր րե-
 սոխակը կարօտակէզ եւ նա սրեց զա-
 յաստան, այլ ի վերջ « Ողբամ զքեզ հա-
 յոց աշխարհ ու տխուր երգը երգեց, ողբաց
 եւ շրջեցաւ, որոյ մատենագրութիւնք՝ Ինչ-
 պէս Հայ հայրենասիրաց, նոյնպէս եւ օտա-
 րաց ցանկալի էին, զոր իր նախանձաբեկ
 եղբայրները զեռոց ալեաց տալէն հեք,
 ո՛հ, եւ նորա նուիրակն սուրբ ոսկերքն ալ
 նոյն վիճակին վիճակեցոյցերեն։ Այնչ
 Հայու յիշատակին . . .

Դաւիթ անյաղթ. որ Հայու բնական
 ճիւղ քոյր Բաւնաց ճարտասաններ ինա-
 խանձ գրգռեց իր օքանչելի ճառերով, եւ
 Էն յաղթ թիաղոսաւած գարձաւ ի Հայ-
 րենիւ, որոյ գեղեցիկ սերմանց տեղի չ'աղ-
 վեց Հայաստան, ո՛հ եւ զիս եւս անշը-
 քութեան մէջ թաղեց . . .

Դաւենին Լորիչէն, որ վարդ Վարդանայ
 պանթաղմը երգեց յ'Լարայր, որ ողբաց ըզ-
 վիշտս եղաւ ապուստումն Հայոց, որոյ հառա-
 ճանաց արտասուօք Մովսէս լեւոնց խորիւր եւ
 ձորիւր թրչուեցան, անձ առնալ այսօր Հայ հասա-
 րակութեանէն կ'հանգչի ի Վաստաբախան։

Լորայրներ, ճանաչելն մենք այս անմահ
 բարերարները, որոցմով Հայութիւն կեն-
 դանի է, ցաւիւր՝ տեսնելով օտար աղգերը
 թէ ինչպէս իրենց բարիքները թէ ի կեն-

դանութեան եւ թէ ի մեծ լուծեան կ'ալ-
 ասկէն : Բայց եւ դարձուցէր ձեր աչքերը
 Հայաստանի վերայ, յոր կ'հանգչին Հայաս-
 տանի բարերարաց նշխարները, թէ ինչ փառ-
 քերով եւ ինչ շուքերով զարդարուած են
 ... տեղէք թէ ինչ զգացմունքով եւ ինչ
 սէքով կ'նայի անոնց վերայ Հայ հասարա-
 կու թիւերը : Սեպտյ երկինք ...

Իսկ մեք, ձեռք թարգմանչաց, ջանանք
 մեր մասց հետ եւ մեր սիրտեր կրթել ի
 շնորհս սուրբ Հոգւոյն եւ ի պատիւ եւ ի
 հանդիսա . Սրբոց նորա . սիրենք հետեւիլ մա-
 նաւանդ մեր հարց բարի վարուց եւ առա-
 քինի ընթացից, որով ոչ միայն օգտակար
 ազդին եւ իմաստունք յանձինս լինիմք,
 այլ Լստուծոյ փառաց առձար եւ նորա
 սրբելաց ժառանգորդ հանդիսանալ յեր-
 կիրս առաքելութեամբ, յերկինս Լիքսյու-
 թեամբ :

Հմայեակ Դիմաքսեան
 Ը. Ժ. Վ. Դիակոյ

Եւստորդ թուով համառօտ ծանօթութիւն
 գրեցինք Լիթամարայ հին Պետրոս եւ նոր
 Խաչատուր կաթողիկոսաց, մէկի սպանութեան
 սրտին ապօրինա որութեան կամ անօրէնու-
 թեան վրայ : Լիթա նամակմը, որ աւելի բա-
 ցայտոյտ անգեղութիւն կ'գրէ եղածին վրայ եւ
 աւելի կատարեալն գրել ապա կ'առասանայ :

... Բեզի ահա քարտափելի լուրմը, Լն-
 ցեալ օր, այսինքն Վարազայ Խաչի շարած
 օր, Լիթամարու մէջ հակառակածութեամբ հաս-
 տատուեցաւ : Խաչատուր Կաթիկոսայտ Կա-
 թողիկոս ձեռնադրուելով առանց ազգային
 Վարչութեան եւ Տէրութեան հրամանին .
 եւ ձեռնադրուելէն երկու օր ետքը, նախ-
 կին կաթողիկոս Պետրոսը՝ Փշափանք գիւղ
 իւր եղբոր ասան մէջ ատրճանակովմը իր մահ-
 ցանացուն կ'կնքէ :

Եւստի թէ՛ երբոր ներս ձեռնադրութիւն
 պիտի լլար, Պետրոս կաթողիկոսն կ'լսէ եւ
 կուզէ որ նաւ մանկով ներս իրթայ ու չի
 թողու իր անուր յորիշմը յափշտակէ, քա-
 նի որ ինքն կենդանի է, բոլոր նաւաւարք եւ
 եպիսկոպոսունք զինքը բռնած նաւէն ծո-
 վելովք կ'նկանն իրթ ու բերան ալ ի նոս

կ'նկարկուի . եւ մէկ զիշեր սլ հոն աւտղի
 մէջ կ'մնայ . մինչեւ որ Փշափանից քանա-
 նայն եւ Պետրոս կաթողիկոսի) եղբոր որ-
 դին կուզան զինք կ'առնեն տուն կ'առնին :

Ինչ եւ իցէ, հիմակ կառավարութեան
 կողմէն երկու եպիսկոպոս, երեք վարդա-
 պետ, եւ Պետրոս կաթողիկոսի եղբոր որդին
 քաղաքս բերուելով՝ եպիսկոպոս եւ վարդա-
 պետք սոսջնորդարան բանասրկուելու՝ եւ
 սշխարհականն կառավարութեան բանալ
 դրուելու համան եղաւ, մինչեւ որ բանը
 քննութեան իյնայ . զի թէ Կուսակալն եւ
 թէ Լստաշնորդ Կարին գրեցին, թէ ինչ պա-
 րան սա անցքերը հաղորդ են, եւ թէ ինչ պա-
 տախան որ առնեն՝ շուտով գրեն անգա, որ
 քաւ այնմ գործադրեն : Եւստի, եւ մա-
 նաւանդ բանին ընթացքը սնպէս կրեւի,
 որ այս բանին կարծիք Խաչատուր ինքնա-
 կոչ կաթողիկոսին վրայ կ'առնին : Կասն
 սա սպանման անօր մատ կայ, եւ անօր ա-
 րիւնով ինքն օծուեցաւ : Ըն այժմ
 այսչափ լիովին յապա կ'գրենք

Այն նոր գայմագամ բարեխնամ Լիթա փա-
 շայի ցոյց առած արթուն եւ արդար հակողու-
 թիւն իր պաշտօնին մէջ մեծ է . բարբարոսու-
 թիւնք լուծ են . մարդասպան գնաւկերու ձայ-
 ներ դադարած են . գեղերու մէջէն ալ այն
 արաւիկէի տեսալան վերջացած է . որ ծխով եւ
 հրով ամեն գիշերներ գլխէ գեղէ գեղ կը-
 վառուէին դէղեր . շարագործ եւ վնասակար
 քրդերուն ելուզակութիւնը նուազած է, մա-
 նաւանդ ի մեայ նոր հրամանալի մի հանած
 էր Պէր . Լստաշնորդ Երեմի վարդապետ Կար-
 նոյ Ս լսեմ . Կուսակալէն, որ Ս շոյ Կաշաի սնջ
 գանդուղ եւ խեղճ հպատակաց արիւն ծծող
 Հանանցի քրդերը քշուին ամէնքս Լիթա-
 նազիկըտու կողմեր . զոր ամենայն փութով ըս-
 կներէ բարեխնամ Կայնագամն ի գոյժ գեղ
 Լստուծով եւ նոր իշխանիս հզօր կառավարու-
 թեան շնորհիւ կ'յուսայ Տալօն պարզ արեւ եւ
 քաղցր օրեր տեսնել . միշտ փառք եւ օրհնէնք
 նուիրելով () ամենեան օգուտաւ Կայսեր :

Խմբագիր Գ. Ս. Ստանիսլասեան :

Ղեւ . Ս . Լիթուոյն :